

HERMANN GUSZTÁV MIHÁLY

SZÉKELYSÉG – A SZÉKELYSÉG

Két lap, két szerkesztő, két világ

■ Az első világháborút lezáró geopolitikai változások az erdélyi magyarságot gazdasági-társadalmi helyzetének, szellemi fejlődési stratégiáinak alapos újraértékelésére kényszerítik. A gazdasági és szellemi központ, illetve vidék kategóriái átértékelődnek, más hangsúlyokkal bírnak a tömb és szórvány fogalmai, egyre tolnak ezek földrajzi határai, az új helyzetben megindult szervezkedések során pedig – a néhány esztendővel korábbi állapotokhoz képest – más rövid és hosszú távú célok fogalmazódnak meg, még a legtitkosabb álmok dimenziói is megváltoznak. Kisebbségi egyházak, iskolák, civil szerveződések, de nemkülönben a paraszti- és kisiparos társadalom mind a túlélésre rendezkedik be. Ennek okai jórészt összefüggenek az impériumváltozással, részben viszont függetlenek attól: az egész kelet-közép-európai nagytársaság szintjén olyan gazdasági átalakulások veszik kezdetüket, amelyek hosszú távon meghatározzák a legkülönbözőbb társadalmi kategóriák életét.

A kisebbségi lét körülményei között felértékelődnek az önszerveződéses alapon történő szellemi vállalkozások. Ezek sorában – székelyföldi viszonylatban – az egyik legjelentősebb kezdeményezés a Bányai János geológus által 1931-ben, Székelyudvarhelyen indított *Székelység* című lap, illetve a fokozatosan köréje szerveződő műhely.

A kézdivásárhelyi születésű Bányai János 1931-ben került Székelyudvarhelyre, a román tannyelvű Ștefan Octavian Iosif Állami Líceum tanáraként. 1908-ban végzett a Budapesti Pedagógiai Főiskola természet-tudományi szakán, majd a Földtani Intézet ösztöndíjasaként a Jénai Egyetemen (1912–13), illetve a Berlini Bányászakadémián (1913) folytatja tanulmányait. 1919-ig Abrudbányán, 1920–21-ben Székelyudvarhelyen, 1921-től pedig – végleges székelyudvarhelyi letelepedéséig – a Székelykeresztúri Tanítóképzőben tanított, közben folyamatosan publikált, rangos intézetekkel és elismert kutatókkal állt szakmai kapcsolatban. 1942-ben, Szegeden avatták doktorrá.¹ „Ezt a helyet – olvashatjuk az általa alapított, a *Székelyföldet és népét ismertető folyóirat* be-

köszöntő soraiban – poltikamentes munkatételnek tekintjük, amelyhez kérjük minden székely testvérünk és a velünk együtt érző jóakaróink támogatását. Mindenki segíthet! S ha a dolgozni akarás gondolatában egymásra találunk, lehetetlen, hogy a becsületes munkának meg ne legyen az eredménye.”²

A *Székelység* létrejöttét követő első reakciók legalábbis vegyesek voltak. Paál Árpád, a *Kiáltó Szó* társszerzője lelkesedve ír: „Úgy képzelem, hogy e folyóirat politikamentes, de annál erősebb társadalmi színezete, történelmünket felkutató, természeti adottságainkat felbecsülő és értékesíteni akaró munkája minden külön formalitás nélkül is hű képviselője lesz a székely értelmiségnek. [...] Szükségünk van erre, s nagyon jó, hogy éppen az anyaszék körül csoportosulhatunk.”³ Kelemen Lajos viszont – bizalmas magánlevélben – óvatosságra int, mi több, lebeszél: „Én [...], bár testestől-lelkestől székely vagyok: torkig vagyok a sok székelykedéssel, melyet véreink csinálnak. Hiszen a legtöbb székelykedés csak az erők szétforgácsolását munkálja az egyesítés annyira szükséges nagy célgondolata helyett. Fajtánk sajnos se a múltban, se most nem tudott felülkerekedni a kicsinyes partikularizmuson...”⁴ Aztán tovább: „Nekünk pedig ily folyóiratra legelőször is nincs pénzünk, illetve anyagi fedezetünk. [...] Most jön a *ki, mit, hol, kik segítségével?* Hol az a székely központ, ahol egy ilyen, az egész Székelyföld és székelység minden érdekét és tudományágát felölelő folyóirat szerkesztéséhez elég székely szakerő és az ily sokoldalúságot kívánó szerkesztőséghez elég tekintély van. Hiszen a szakcikknek elbírálásához sincs az az ember, aki mindenre vállalkozzon, mert azt csak a tudatlanság vakmerősége teheti. És sehol egy székely központon sincs még 3-4 olyan ember se már, akinek szellemi abszolút felelőssége és képzettsége elég garanciát nyújt ahhoz, hogy a szakember nyugodt lelkiismerettel tehesse kezébe becsületes munkáját. [...] Aztán *miért s mikor* csinálják meg a folyóiratot? Annyi már a tudomány Székelyországban, mint rége óta a borvíz, hogy szertefoly a

patakokkal? Nem volna jobb az erőket a meglévő alakulatok köré csoportosítani? Én ezt tartanám reálisabbnak. Most kell új folyóirat, mikor a régiek is a legnagyobb anyagi nehézségekkel küzdenek? Ebből újra csak az anyagiag agyongyötört, koldus középosztályra zúduló új előfizetés-gyűjtő kísérletezés lenne, nemsokára bekövetkező bukással.⁵

Sértődött-kioktató a Székely Nemzeti Múzeum igazgatójának, Csutak Vilmosnak a reakciója is. Tudott dolog ugyanis, hogy 1931. szeptember 15-étől Csutakék is tervezték egy lényegében hasonló, de szigorúan tudományos jellegű lap kiadását, *Székely Múzeum* címmel. „Azt szeretném – írja Csutak 1931. április 2-án keltezett, Bányaihoz címzett levelében –, hogy egy folyóiratot és együtt akarjunk indítani és céljainkat is összhangba kívánjuk s a lehetőségeket is komolyan megtárgyaljuk.”⁶ Arra is határozott elképzelése van Csutaknak, hogy ki volna jogosult ezt a lapot szerkeszteni, az egész székelyföldi tudományosság irányítását kezében tartani: „...jelenleg a Székely Nemzeti Múzeum lévén az egyetlen törvényes formában is elismert, tisztán székely kulturális intézmény, mely hivatva van arra, hogy a székely nép kulturális mozgalmainak központja legyen és a muzeális tudományok iránt érdeklődő közönséget és az egyes tudományzakkal foglalkozó írókat maga köré tömörítse...”⁷

A változó előszlek dacára, illetve ezeket okosan vitorláiba fogva, Bányai jobbára mégiscsak megvalósította kitűzött céljait. Lapjában a magyar közéleti és tudományos elit tagjai szívesen publikáltak, így Paál Árpád politikus és közíró, Benedek Marcell meg György Lajos irodalomtörténészek, Szádeczky K. Lajos, Barabás Endre, Szentmártoni Kálmán történészek, Ferenczi Sándor régész, Vámszer Géza, Konsza Szamu, Haáz F. Rezső, Halmágyi Samu etnográfusok, Nyárády Erasmus Gyula és Gyórfy István botanikusok, Szilády Zoltán zoológus és természettudományi szakíró, de talán érdekes kiemelni, hogy itt kezdődött a fiatal Imreh István tudományos pályája, aki az 1940-es években a szerkesztőség tagja is volt. Itt jelent meg *A székely közbirtokosság jövője*⁸ című írása, mely múltban gyökerező és jövőbe néző gazdasági elemzésével a mai napig vitaalapot képez a kérdésben. És még egy érdekesség: idő multával az induláskor még több mint kétkedő Kelemen Lajos maga is beállt a sorba...⁹

A fenti lista eleve kizárná, hogy – mint egy Kelemen Lajos kezdeti kételkedését igazolandó – a Bányai *Székelysége* körül egy öncélú, befelé forduló, mítoszokban vigasztalódó, saját levében fortyogó székelykedés fő-

ruma alakuljon. Valóban: a lap a székely közösség történetét, népéletét és néphagyományait, közéleti dilemmáit a térség tágabb kontextusában igyekezett megközelíteni. Erre a legjobb példa a székely–román történeti érintkezések vizsgálata, amelyre Szentmártoni Kálmán és Barabás Endre történészek, illetve Józsa János meg Jaklovcszky Dénes irodalomtanárok több ízben vállalkoztak: szemelvényeket olvashatunk például arról, „hogyan ültettek trónra a székelyek egy moldvai vajdát”, továbbá csaknem kimerítőnek mondható (a mai kutató számára sem haszontalan) válogatásokat a moldvai krónikák székelyekre vonatkozó részeiből, illetve Nicolae Bălcescu Mihály vajdáról szóló művéből. Az udvarhelyi *Székelység* sokoldalú kvalitásaira dr. Kós Károly figyelmeztet 1977-ben közölt tanulmányában: „Már az első évfolyamában híradásokat olvasunk a székelyudvarhelyi, kézdívarsárhelyi, csikszentmártoni s más néprajzi gyűjteményekről, valamint a háziipari szövetkezeti szervezkedés jelentőségéről, állandó beszámolókat a Székelyföld természeti kincseit feltáró kutatásokról és közléseket a vidék ípartörténeti emlékeiből stb. Addig is, míg régi vidéki lapjaink együttes feldolgozása szakemberre talán, elmondhatjuk, hogy a vidék értelmiségének tájjal és néppel való élénk kapcsolatát egyik sem szolgált oly sikerrel, mint Bányai János *Székelysége*.”¹⁰

És lám, a minőséggel társuló jó szándék miképpen lesz önmaga ellensége: pontosan a *Székelység* szellemi nyitottsága teremti meg a támadási felületet. Hogy honnan? Ahonnan talán a derék Bányai a legkevésbé várta volna: a magyar nemzeti radikalizmus táborából.

1932 végén jelenik meg Magyarországon *A Székelység* című folyóirat november–decemberre keltezett 1–2. száma. A kiadás helyeként a lap 1938 decemberéig terjedő rövid történetében Budapest és Gödöllő van megjelölve, szerkesztők Szépvízi Balás Béla és Szeremley Ákos. A két szerkesztőről nem könnyű bármi információt találni, a lexikonok és kézikönyvek mintha következetesen mellőznék őket. Azt viszont tudjuk, hogy Szeremley csak átmenetileg vett részt a szerkesztési munkában, abban az időben pedig, amikor a két majdnem azonos nevű lap vitája fellángolt, nem találjuk az impresszumban. Amúgy ő főképp tanügyi kérdésekben tűnik illetékesnek, 1913-ban a Fogaras vármegyei népoktatás problémáiról értekezett,¹¹ 1926-ban Benedek Elek gyermeklapjában Nicolae Iorga egy költeményének fordítását közölte *Nemere apó* címmel,¹² 1934-ben már egy Budapesten megjelenő *Román olvasó és gyakorló könyv* szerzője-

szerkesztője, majd 1943-ban, Szilágy vármegegyében „királyi tanfelügyelő”. Szépvízi Balás Béla esetében két születési dátumot találunk internetes forrásokban: 1871,¹³ illetve 1877.¹⁴ Művei: *Kánaán pusztulása*. Ókori rege. Bp., 1921; *Atilla urunk*. Régibb középkori rege. Bp., 1923; *Az ősmagyar vallás és az öt nagy vallás*. Bp., 1925; *Megjósolt történelmünk, melyet Árpád urunknak mondott el a főtáltosa*. Gödöllő, 1925; *A csángóság eredete és története*. Uo. 1934; *A székely nemzet története Kr.e 1200-tól Kr.u. 1562-ig*. Csíkszereda, 1944.

A *Székelység*, vagyis Szépvízi Balás Béla lapja a székelyek hun eredetének, mitikus múltjának, e múlt sokszorosan felnagyított dimenzióinak a szócsöve, a környezetükben élő népek, különösképpen a románok ellen irányuló éles kritikával. Az akadémiai jó modor és verbális mértékletesség nem tartozik attribútumai közé. 1935-ben például, a főszerkesztő tollából azt olvashatjuk – a *csíki székely krónika* hitelességvitája kapcsán –, hogy „a felcsíki hagyományból s ősi székely iratokból, de minden magyar és világ-történeti adatból” is kiteszik, hogy „az oláhok itt is török testvértörzsünknek [azaz a besenyőknek] uralma alatt élő háziállatok voltak”.¹⁵ Radikális metafora ez, amit európai ember nem szívesen tesz az ablakba...

Bányai és Szépvízi Balás Béla vitáját – ha ugyan annak lehet nevezni – kiváltó cikk az udvarhelyi *Székelység* 1937. 3-4. számában jelent meg: Constantin Kirițescu (1876–1965) „székelyföldi impresszióit leíró munkájából” közreadott sorok, Jaklovsky Dénes fordításában. Az éles eszmei pengeváltás ismeretében is kérdés marad, hogy Bányai pontosan miért közölte a tejedelmes történeti monográfiákat is publikáló román biológus és politikus székelykérdésben vallott „összefoglaló gondolatainak érdekes részletét, melynek a tollat mesterien kezelő írójának a tanügyi körökben elfoglalt magas vezető állása ad még nagyobb súlyt”. Legvalószínűbb, hogy az érdeklődő magyar olvasó elé akarta tárni tömören, illetékes forrásból ezt a román politikai és szakmai körökben fennforgó nacionalista alapú, elfogult történeti és néprajzi fejtegetésekből fakadó székelységképet. E román vélemény tulajdonképpen – a székelyek erkölcsi-jellembeli megítélése tekintetében – nem volna rossz, csupán az vele a baj, hogy egy sor tévedésre épül. Tévedésekre, melyek akár veszedelmes torz következtetéseket sugallhatnak. Nyilván Bányai számolt azzal, hogy lesznek székelyek, akiknél bizonyos kijelentések „bicskanyitogató” módon hatnak. De ismerve jellemét és viselt dolgait, ő aligha provokálni, inkább figyelmeztetni akart: felkészí-

teni a közélet székelyföldi szereplőit, véleményformáló közegeit a románsággal folyó, továbbra is megkerülhetetlen dialógus várható fordulataira. Lássuk tehát a Kirițescu szövegét:

„A románok sohasem voltak a székelyek ellenségei. A székelyek közvetlen szomszédsága a román államokkal, főképp Moldvával, réges-rég létrehozta a szoros gazdasági és politikai együttműködést a székelyek és románok között. Sőt azt mondhatnám, hogy a székelyek közelebb voltak hozzánk, mint a magyarokhoz.

A nyelvi és vallási kapcsolatok ellenére is a székelyek sohasem tekintették magukat magyaroknak; inkább a hunok közvetlen leszármazottjainak tartják magukat, akik a románoktól lakott területeken telepedtek le. A székelyek keveredése az őslakó románokkal és azokkal, akik utóbb jöttek a Kárpáton túlról való beszivárgások révén, sajátos embertani és bioszociális típust hozott létre, amely különbözik a puszta magyarjának típusától s közelebb áll a román típusához. Nem régen történt, hogy a székelyeket megnyerték a magyarságnak. Ez a múlt század utolsó felében ment végbe és egy nagy arányokban lefolytatott politikai meggyőző hadjárat hathatós tevékenykedése eredményének tekinthető. Azonban ember nem választhatja el azt, amit a természet közel hozott egymáshoz. A székelyek és románok letelepülésük ténye folytán békés és testvéri együttélésre vannak hivatva. Az állam uralkodó nemzetének az a joga, hogy visszaveszi azokat az otthonokat, amelyek az ővei voltak, egyáltalán nem jelent ellenséges ténykedést, nem jelent a székelyek nemzetisége ellen irányuló merényletet, sem azt a szándékot, hogy őket birtokuktól fosszák meg. Minden barátság alapja a világosan megfogalmazott szerződés.

Azonkívül tudjuk azt, hogy az emberek lelkére hatással van azoknak a helyeknek a szépsége, amelyeken letelepedett. Lesz-e valami csodálni való azon, hogy Csík és Gyergyó festői fennsíkján, az Olt, a Maros és a két Küküllő regényes völgyeiben állandósnulni fog az igazi testvéri együttélése annak a két nemzetnek, amelyek arra vannak hivatva a jövőben, amint arra voltak hivatva a múltban is, hogy egymás mellett legyenek? Mert az állam, amelynek határai között együtt laknak a székelyek és a románok, bízva jogában és erejében, amely biztosítja ezeken a hegyvidékeken az ő örökös uralmát, nem gyűlölettől és fajvédő kizárólagosságtól vezérelve állapította meg politikai irányelveit. Erről kezdeszkezik a román szelíd természete. Ahoz hozzájárul még az a szomorú tapasztalat, amelyet a magyar állam szer-

zett, amelyet megbüntetett a sors azért, mert más volt a politikai hitvallása.”¹⁶

Amennyiben úgy gondolnók, hogy a fenti sorok magyar nyelvű közreadója azonosult a tartalmukkal, akkor magyar részről történő elmarasztalása teljesen jogos volna. Noha azt se feledjük, hogy a nacionalista szóvirágokkal bőven meghintett utolsó sorok egy mérsékelt kisebbségpolitika ígérését is magukban rejtik, ami közéleti disputák során akár érvvé válhat a magyar politikus arzenáljában. De Bányai és a fordító Jaklovsky Dénes nem ettől a mézesmadzagtól szédültek meg. Az ő céljuk nem több és nem kevesebb, mint a tájékoztatás. Szépvízi Balás Béla viszont mintha régóta várt volna erre: leleplező cikkét „a székely anyavárosban [...] immár hetedik éve megjelenő pár oldalas lapocská” pellengérezésével indítja, kifogásolva egyebek mellett, hogy túl sokat foglalkozik a Székelyföld természeti kincsével, ritkaságaival meg egyéb tudományos dolgokkal, és keveset a *Lárnafa* rovatban a közösség napi gondjaival. Majd a főszerkesztőt veszi célba, akiről kideríti (vagy inkább feltételezi), hogy nem is székely, hanem „valami bevándorlott bányászivadék”.¹⁷ A maró szóáradat nem kíméli Bányai „erősen oláh típusú felesége” (!) személyét sem, aki egy magyarországi dzsemborin Domokos Pál Péterről – a gödöllői szóbeszéd szerint – „azt mondta nagy társaságban, hogy mindenkibe belemar”.¹⁸

(Bányai felesége a kézdívasárhelyi születésű Sólyom Edit volt, akivel 1916-ban házasodtak össze.¹⁹ A *Székelység*ben hagyományos helyi ételrecepteket publikált, jótékonyasági esteken pedig székely „nótákat” adott elő. Gyerekkoromban naponta láttam őket Udvarhelyen, amint délben, menetrendszerű pontossággal vonultak a városi közétkezdébe, nyolcvanadik életévükön túl is mindig kézen fogva. Emlékezetembe véssődött Bányai aggastyánként is kosárlabdás alkatú sudár alakja, a mellette ballagó szerény, apró termetű feleségével. Hogy a „népfajok” önjelölt szakértőinél mi határozza meg a „típust”, nem tudom, de a hölgy nem hordott sem katrincát, sem aranyszállal szőtt fátyolkendőt, semmiben nem különbözött az általam ismert többi, tisztességben megőszült kisvárosi polgárasszonytól. S ha egykor tényleg mondta volna, amit a pletyka állít, az ugyan sajnálatos, de Domokos Pál Péter életutvallomását olvasva²⁰ – a sokoldalú kutató és munkássága iránti nagy tisztelet mellett – meg kell adni, hogy akár lehetett is benne valami...)

A személyeskedő arculcsapások után végre jöhet a sajátos stílusú tartalmi elemzés:

„Most ez a Bányai, ez a kicsi vaszi,²¹ egy nagy vaszinak – bizonyosan a főigazgatójának – és egy másik, egy pesti hasonló nagy vaszinak az inspirációjára (és konspirációjára), annak, aki a mi *Székelységünk*nek is hol itt, hol ott gyűjt alája (az istentelen oláhja!),²² egy olyan cinikusan arcátlan cikket hozza a székely és oláh *keveredésről* (!!!), aminél arcátlanabb csak a kabaréba való cikk pár soros bekonferálása. Tudják atyámfiai, hogy nem foglalkozunk az oláh hamisításokkal, hiszen ismerjük az igazunkat. Ebben az esetben is tudjuk, hogy a *törzsökös székely még a szomszéd faluból való székellyel sem házasodik. Itt sok évezredes tradíciók és törvények őrzik nemes fajunk tisztaságát*. De a szóbanlevő mocskos cikket, melyet a ribancok székelynevű lapban helyeztek el s amelyet – mint minden faji cikket – *pro domo* írtak, bármily undorral is, de itt közöljük azért, hogy a *székelyek ezeket a vaszikat seprűzzék ki a lakásukból*.”²³

És valóban következik, az udvarhelyi *Székelység* nyomán, szóról szóra Kirițescu szövege, teljes terjedelmében, a szerkesztő bevezető soraival együtt. De itt már – nem lévén ennek semmiféle cenzori akadály – kimondott és nyomatékositott „undorral” közölve, ami nyilván egészen más, és nem minősül „ribanckodásnak”...

Bányai természetesen érzi, hogy mindent nem hagyhatja szó nélkül, csak a hangnemet kell megválasztania. Végül úgy dönt, tréfára veszi az egészet. „*Megbicskázta minket is!*” – ez a válaszcikk címe, ami a *Székelység* szűk terjedelmi keretéből két oldalt rabol, sajnálkozik is emiatt a szerző. Célzás volna ez Balás Béla csikszépvízi mi voltára, illetve arra, hogy Udvarhelyen régebben lekezelően „bicskókként” emlegették a Hargitán túli Csík lakóit? Vagy arra, hogy nyugatabbra már valamennyi székelyről az a képzet él, hogy vitás ügyeit hajlamos zsebkésével igazítani?

Mindenesetre ebben az írásában Bányai félreteszi akadémiaikon pallérozott tudósi tartását, és átvált népies-góbéskodó hangnemre. Ami viszont csaknem egyértelművé teszi a Kirițescu-szöveg udvarhelyi *Székelység*ben történt közlésének a valódi célját, az Bányainak egy zárójeles megjegyzése: „Hálásak vagyunk ugyan azért, hogy lehozta!” Mármint, hogy Szépvízi Balás Bélának „hálás”, aki noha válogatott szitkok kíséretében képletesen feltörli vele, a legrangosabb földtani intézetek munkatársával valamennyi gödöllői csapszék olajos padlóját, de lehozta a vitát kiváltó eredeti szöveget, amelyet így még többen megismerhetnek, elgondolkozhatnak tartalmán... Ezután következnek

a góbéskodó modorban, keserű iróniával papírra rótt sorok:

„Hát má' csak engedje meg Kied, de a ki-tűzött célunkhoz képest ezután is lehozunk *minden* lehető adatot, ami a földünkre, népünkre vonatkozik. Ne akarjon Kied is ellenőrünk lenni!

Ha eddig nem tudta volna, akkor most épp ez alkalommal tudja meg, hogy amíg Kied ott Gödöllőn vesszőparipáján lovagolva nagyokat rittyent ostorával, addig annak csaptatója a mi húskuba vág belé. Nem szégyelli, hogy ilyen arcátlanul a mi bőrünkön akar előfizetőket csalogatni!

Hagyjon nekünk békét! Nekünk itt komoly becsülettel meg kell dolgoznunk a mindennapi kenyérért s amellett, ha akad egy kicsi szabad időnk, akkor engedje meg, hadd szedegezzük azokat az apró adatokat, aminek a gyűjtését az elődeink, kedvezőbb körülmények közt elmulasztották. Bizton mentegetjük az apró értékeket, amúgy szegényesen, mint a nincstelének az aratás után elhullott apró kalászkákat az útról, a tarlóról. Épp azért kérjük, ne gúnyolódjon a szegénységünkkel, hogy csak amolyan 2-3 hónapban oly vékonyan tudunk megjelenni!! Ezt mi nem szégyelljük! Szégyelljék azok, akik csak a Kied virtusában látják gyönyörüket! [...]

No aztán asszonyt beleelegyíteni a dolgunkba? S aztán jó volna az adataink is utánanézni, mielőtt pennát fog a kezébe. Sok kézdivásárhelyi [...] van odakint, s még emlékeznek néhányan a családomra! [...]

Osztán, ha megengedi Kied, úgy általánosságban adnánk egy jó tanácsot! A mi munkánk nem utcalap szerkesztés! Ide ne akarjon érzelmi dolgokat belemagyarázni! Bevalljuk őszintén, ilyent nem tartunk rak-

táron. Ezt a lukszust csak csinálja Kied!! A szakdolgozokhoz pedig nem ért! [...]

... Örömmel hallottunk a szegedi *Hargitaváralja*²⁴ c. folyóirat megindításáról, ahol most már megjelenhetnek azok is, akik eddig kénytelenek voltak a Kied egyedüli idvezítő fórumától távol tartani magukat, mert a látszatát is el akarták kerülni annak, hogy azonosítsák magukat annak félköszőrús irányával. Épp így nem azonosítjuk magunkat azzal mi sem, kezdettől fogva! Eddig nem szóltunk, mert nem tartottuk magunkat illetékeseknek arra, hogy a más körülmények közt élő elszármazott testvéreink érzelmi ügyeibe bele avatkozzunk. Épp úgy mi is megkívánjuk, hogy hagyjon békében sületlenségeivel. Lássa be, hogy mi az itthoni kövices, sziklás ugarba kell beakasszuk ekénket s úgy kell kicsikarnunk abból a megélhetésünket. Kiednek könnyű dolga van ott a szép lapos, dúsánadó alföldi rónán szántogatni!!²⁵

A két, csaknem egyazon címet viselő lap üzenetváltása napjaink elemzőjét erőteljesen ösztökélné, hogy engedjen az aktualizálás kísértésének. Ami azonban szakszerűtlen dolog volna, és fölösleges hatásadászat. De az is tagadhatatlan, hogy a történelemben olykor vissza-visszatérnek hasonló (bár sohasem azonos!) élethelyzetek. A hasonló élethelyzetekben pedig feléledhetnek hosszú ideig szunnyadó eszmék, akár hasonló történeteket generálva. Nincs ebben semmi misztikum. A szellemi élet területén tetten érhető múltbeli válságjelenségek, a belőlük eredő torzulások alapos és higgadt ok-okozati elemzése viszont sok tanulsággal szolgálhat. Mint ahogyan a fenti, idő múltával bizarrá kopott eszmei pengeváltás is...

■ JEGYZETEK

1. Kisgyörgy Zoltán: *Bányai János geológus tudományos munkássága*. In: *Emlékkönyv a Kézdivásárhelyi Múzeum 25. évfordulójára*. Sepsiszentgyörgy, 1997. 106–108; Vö. Ádám László: *Megemlékezés dr. Bányai Jánosról, a Székelyföld nagy természettudosáról*. Székelység, Új folyam. 1991(2). 1. sz. 4–6; Balogh Edgár (főszerk.): *Romániai magyar irodalmi lexikon*. Buk., 1981. 160–161.
2. [Bányai János:] *Beköszöntő*. Székelység 1931 (I. 1. sz. 1.)
3. Paál Árpád: *Levél a szerkesztőhöz*. Székelység 1931 (I. 2. sz. 17.)
4. Kelemen Lajos levele *Bányai Jánoshoz*. 1931. január 11. *Közzéteszi Zepczaner Jenő*. Aetas 1993. 3. sz. 121–129.
5. Uo.
6. Róth András Lajos: *Bányai János, a tanár és lapszerkesztő*. In: *Emlékkönyv a Kézdivásárhelyi Múzeum 25. évfordulójára*. Sepsiszentgyörgy, 1997. 121.
7. Uo. 132.
8. Székelység 1944. 2. sz. 3–5.
9. Kelemen Lajos: *A bágyi vár*. Székelység 1940 (10). 33–36.
10. Dr. Kós Károly: *A népét szolgáló írástudó példája*. Vámszer Géza pályaképe. Korunk 1977 (37). 548.
11. Szeremley Császár Ákos: *A népoktatásügy fejlődésének rövid áttekintése Fogaraszvármegyében*. Fogaraszvármegyei Népoktatás 1913. 28. sz.
12. Cimbor 1926 (5). 8. sz.
13. vilagmagyarsaga.hu/index.php?option=com_content&id=1428:lexikonbol-kihagyott-es-feledesre-itelt—e 2014. 04. 13.
14. www.wikipedia.hu. Csíkszépvíz címszó. 2014. 04. 13.
15. *A Székelység*. Tudományos, irodalmi, művészeti és társadalmi havi folyóirat. 1935 (4). 6. sz. 2.

16. Székelyek és románok. Székelység 1937 (7). 3–4. sz. 23–24.
17. Bányai sohasem kezelte hétpécsetes titokként, hogy eredeti családneve Binder volt.
18. [Szépvízi Balás Béla]: *Oláh propaganda a székelyudvarhelyi „Székelység”-ben*. A Székelység. Tudományos, irodalmi, művészeti és társadalmi havi folyóirat 1937 (6). 5. sz. 8
19. Kisgyörgy Zoltán: i.m. 107.
20. *Az én Erdélyem. Domokos Pál Péter elmondja életét Balogh Júliának*. Bp., 1988.
21. *Vászi* [gúnyosan]: oláh [a Vaszi keresztnévből]. Szinnyei József: *Magyar tájszótár*. Bp., 1893. II. 935.
22. Nem tudjuk, kiről van itt szó. Mintha Kirițescu maga volna a célpont, ámde ő mit keres Pesten? Akkor meg ki lehet az „istentelen oláh”, Pesten élő (?) befolyásos „nagy vaszi”, akire Balás Béla utal, és aki a magyar fővárosban is képes ártani a székely ügynek? *A Székelység* túl periferikus jelenség a két világháború közti magyarországi sajtóban, ezért nem könnyű kinyomozni, hogy a – vélhetően szélsőséges hangneme által kiváltott – bíráló véleményeket kik és hol fogalmazták meg.
23. Szépvízi Balás Béla: i.m. 9–10.
24. Hargitaváralja. Tudományos, szépirodalmi és társadalmi hetilap. A szegedi Hargitaváralja jelképes székely község hivatalos közlönye. Szerk.: Cs[íkszentgyörgyi] Jósa János. Szeged, 1936. augusztus – 1944. június.
25. Bányai János: *Megbicskáltak minket is!* Székelység 1937 (7). 5–6. sz. 30–31.

